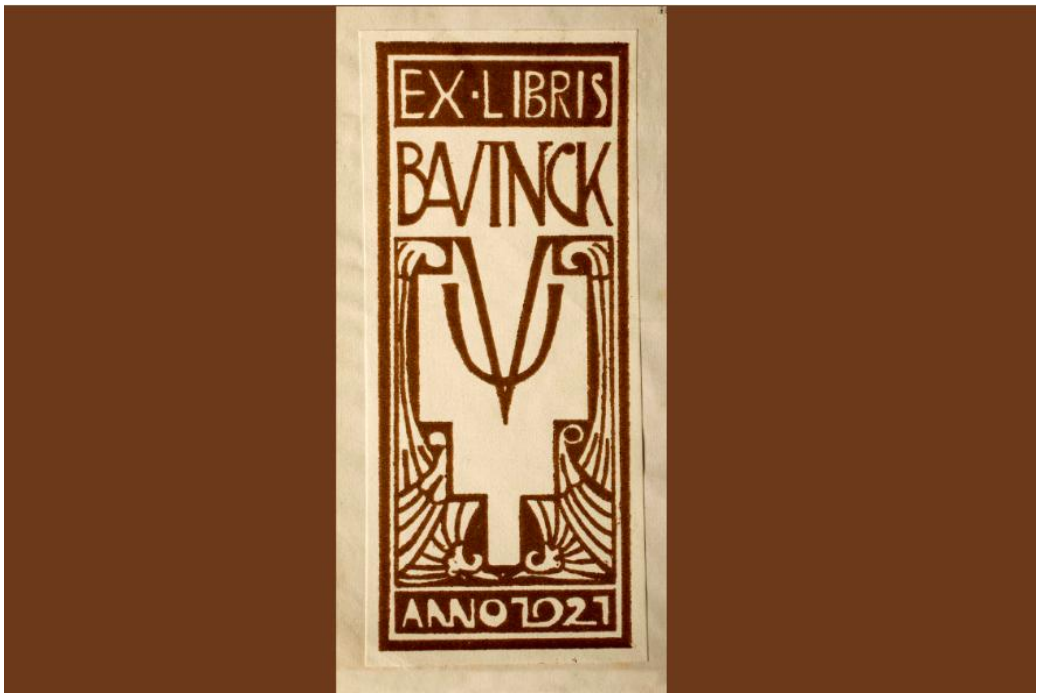
Bavinck en de Postma-Gosker-Bibliotheek

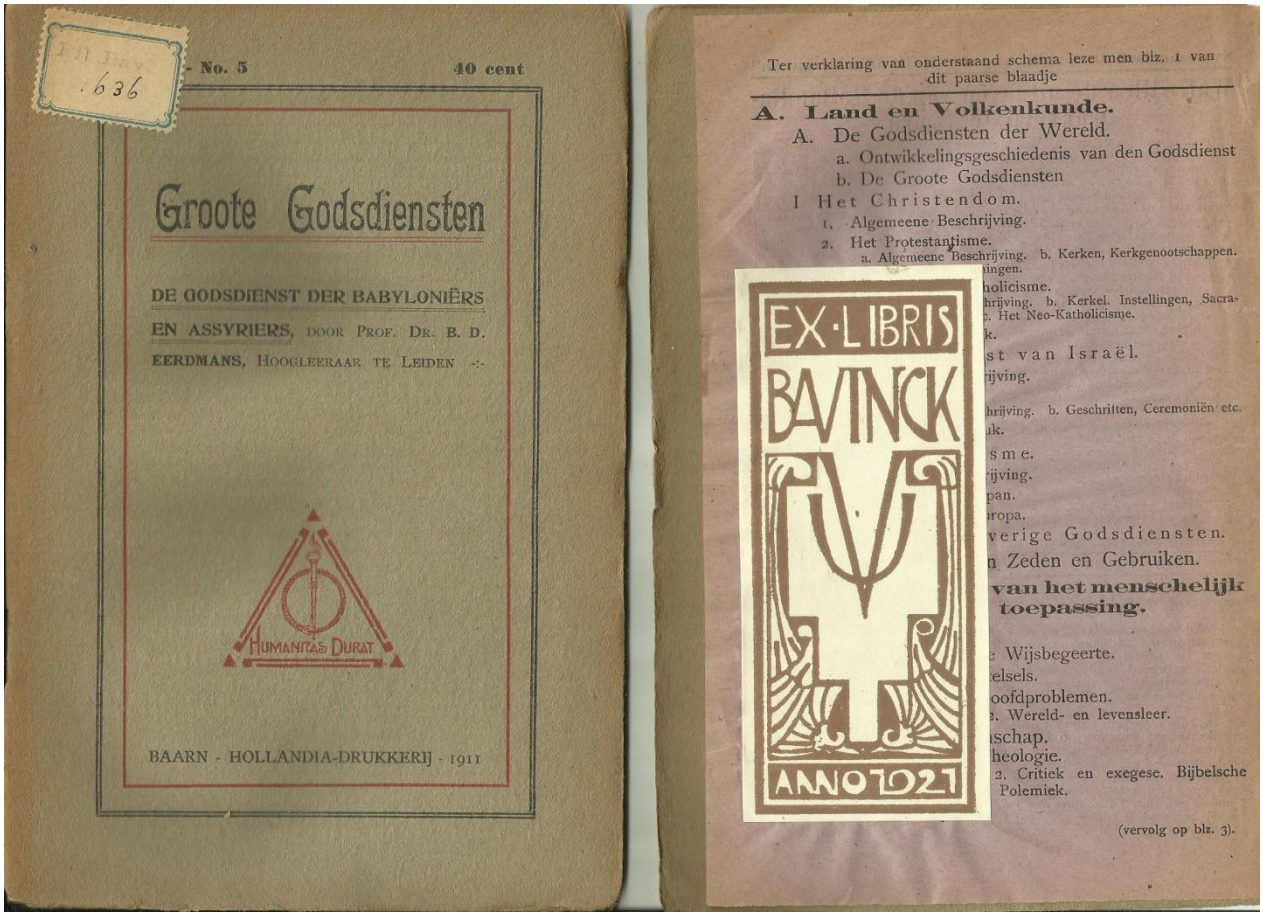
Venlo, 30.10.2020

Zoals bekend, schonken wij onze historische boekencollectie in 2012 aan de VU. Het is de laatste grote collectie die de VU verwierf, zo werd ons kortgeleden verteld. Toen ons gevraagd werd iets te schrijven over een van de eerste en oudste collecties die in de UBVU werd opgenomen – de collectie Bavinck – doken we onmiddellijk in onze boekenkasten, en ziedaar naast de uitvoerige biografie van Hepp over *Dr. Herman Bavinck* (Amsterdam 1921) vonden we twee werken van Bavinck zelve: *Bilderdijk, als denker en dichter* (Kampen 1906) en diens beschouwingen over *Het Christelijk Huisgezin* (Kampen 1908). Bavinck was ons niet ontgaan, zoveel is duidelijk, en hoe zou het ook bij iemand die voor 'ons Gereformeerde volk' van zulk een grote 'beteekenis' is geweest – al is dat in de tijd nu lang geleden.

Toch was dat alles niet het enige van Bavinck dat uit onze boekenkasten te voorschijn kwam. Voor ons liggen thans drie nummers uit de brochure-reeks 'Groote Godsdiensten', die destijds te Baarn verscheen bij Hollandia-Drukkerij. Het betreft de nummers 2, 4 en 5, uit de jaren 1911 en 1912, per stuk te verkrijgen voor 40 cent. Nummer 2 over *De godsdienst van het Oude Egypte* (door P.A.A. Boeser), Nummer 4 over *De godsdienst van Israël* (door H.Th. Obbink) en Nummer 5 over *De godsdienst der Babyloniërs en Assyriërs* (door B.D. Eerdmans). Qua formaat dus uiterst eenvoudige boekjes, maar qua inhoud toch belangrijk genoeg om deel uit te maken van Bavincks privé-boekerij. Dat daarover geen enkele twijfel bestaat, bewijzen de drie voorin ingeplakte 'Ex-Libris Bavinck', met daarin vermeld 'Anno 1921', het jaar waarin Bavincks bibliotheek voor de VU werd aangekocht. Bovendien is in

alle drie gevallen het desbetreffende boeknummer bewaard gebleven: Bib. Bav. 1635, 1636 en 1641 – blijkens de aan de voorkant opgeplakte etiketjes.

Wanneer de drie brochures uiteindelijk in onze boekenkast zijn terechtgekomen, weten we niet meer precies, wel dat we direct getroffen werden door het fraaie, ingeplakte 'Ex-Libris'. Alle reden extra zorg te dragen voor dit bijzondere VU-erfgoed, zo dachten we. Als te zijner tijd onze Postma-Gosker-Bibliotheek definitief naar de VU vertrekt, zullen we deze drie titels uit Bavincks boekerij dan ook met liefde aan onze collectie toevoegen – na honderd jaar terug naar de plek waar het thuis hoort.

Prof. Dr. Ferenc Postma en Dr. Margriet Gosker zijn boekverzamelaars en schenkers van de Postma-Gosker-collectie

Bronvermelding: Marion Poll - Margriet Gosker - Ferenc Postma, *Wij zoeken niet, wij vinden - Ferenc Postma en Margriet Gosker over 40 jaar boeken verzamelen* (Amsterdam: UBVU - Bijzondere Collecties, [2013]). *Recent verscheen een nieuwe biografie over Herman Bavinck van de hand van James Eglinton Voor de hele online expositie kijk hier: VU-voorwerpen en hun verhalen | 140 jaar Vrije Universiteit Amsterdam*

VU-voorwerpen en hun Verhalen: 1920-1925 De bibliotheek en haar collecties: de collectie Bavinck

10 november 2020

Vanaf het begin van de universiteit was er literatuur nodig voor onderwijs. Collecties van verzamelaars en hoogleraren waren, én zijn, een onmisbare bron voor nieuwe aanwinsten. Begin jaren twintig is dit de collectie-Bavinck geweest, een van de meest recente de collectie Postma-Gosker. Maar hoe gaat dat eigenlijk, met zo'n collectie?

Click here for the English text

Door: Willemien van Dijk en Anneke Houtkamp,
met reactie van Ferenc Postma en Margriet Gosker

De theoloog Herman Bavinck (1854-1921) kwam in 1902 naar de Vrije Universiteit Amsterdam en werd daar hoogleraar dogmatiek, ethiek en aanverwante vakken als opvolger van Abraham Kuyper, die in 1901 met emeritaat was gegaan. In de collecties van de Universiteitsbibliotheek (UB) zijn tot op de dag van vandaag honderden boeken uit Bavincks bibliotheek bewaard gebleven. Het is niet eenvoudig om te achterhalen hoe deze boeken precies bij de UB zijn terechtgekomen, maar zeker is dat we het in twee richtingen moeten zoeken. Allereerst was er bij de VU vanaf 1917 sprake van zogenaamde seminarium-bibliotheken. Dit waren boekverzamelingen van geringe omvang die onder verantwoordelijkheid van een hoogleraar stonden en gebruikt konden worden bij het onderwijs. De betreffende hoogleraar werd gevraagd om de titels uit deze collecties door te geven aan de toenmalige bibliothecaris J.C. Breen. Hij nam deze titels op in de catalogus van de bibliotheek. Op deze manier breidde de catalogus zich uit, zonder dat het ten koste ging van het geringe budget dat voor de bibliotheek beschikbaar was en de eveneens geringe ruimte om boeken te plaatsen. In de huidige metadata zijn boeken die tot een dergelijke seminarium-bibliotheek behoord hebben te herkennen aan de vermelding 'Oud Bestand'. Ook Bavinck heeft naar alle waarschijnlijkheid zo'n seminarium-bibliotheek onder zijn hoede gehad. Een vermelding als *Bav.1251* bij de uitgave *De opvoedkundige denkbeelden van Betje Wolff en Aagje Deken; bijdrage tot de kennis van de opvoeding hier te lande in de achttiende eeuw* betekent waarschijnlijk dat dit werk in zijn seminarium-bibliotheek, of in een naar hem vernoemde deelcollectie, onder dat nummer stond.

Daarnaast zijn er in de huidige collecties van de UB boeken te vinden die een ex-libris van Bavinck bevatten. Deze boeken zijn waarschijnlijk door aankoop bij de UB terechtgekomen. Na het overlijden van Bavinck op 29 juli 1921 werd er een comité gevormd met als doel gelden bijeen te brengen om de collectie van Bavinck aan te kopen. Het verkrijgen van voldoende financiële middelen lijkt geen probleem te zijn geweest. Wel problematisch was het ruimtegebrek. Bibliothecaris Breen liet in 1923 weten dat de verbouwingsplannen voor Keizersgracht 162 en 164 hem tegenvielen. De benodigde ruimte voor de plaatsing van de bibliotheek van Bavinck ontbrak. Uiteindelijk werden de plannen aangepast en de tweede en derde verdieping van de beide grachtenpanden werden met elkaar verbonden en ingericht als bibliotheek. In juli 1924 liet Breen weten dat de kisten met boeken van Bavinck konden worden uitgepakt en dat de catalogisering kon worden opgestart. De boeken die door deze aankoop aan de collecties werden toegevoegd zijn in de huidige metadata te herkennen aan de vermelding 'Acq.nr./col.: Bavinck' of 'oude sign.: Bavinck'.

Honderd jaar na dato is helaas niet meer exact te achterhalen hoe de bibliotheek van Bavinck er destijds uitzag. Door verhuizingen zijn de boeken verspreid geraakt over de verschillende depots van de UB en door veranderingen in bibliotheeksystemen zijn we het zicht op het geheel van de collectie kwijtgeraakt. Aan de hand van de moderne metadata is echter in september 2020 achterhaald welke werken uit de huidige bibliotheekcollectie tot de collectie Bavinck hebben behoord. In totaal zijn 891 titels getraceerd. Het betreft een mooie verzameling boeken die getuigen van de brede belangstelling van Bavinck.

Willemien van Dijk is conservator Handschriften en Oude Drukken bij de Universiteitsbibliotheek van de VU en Anneke Houtkamp is metadataspecialist bij de zelfde dienst.

Bronvermelding: *Een vrije universiteitsbibliotheek, studies over verleden, bezit en heden van de bibliotheek der vrije universiteit*. Van Gorcum, Assen, 1980.